

■ **BÍLEK, Jan – KUKLÍK, Jan – MARŠOUN, Erik – NĚMEČEK, Jan**
Druhý exil Edvarda Beneše.
Fotografie z let 1938–1945

Historický ústav Akademie věd ČR v. v. i., Právnická fakulta Univerzity Karlovy, Ústav T. G. Masaryka, o. p. s., Praha 2016, 248 s.

Poutavé líčení nebo propracovaná argumentace v době nových médií, která se orientují na vizuální vjemy a rychlá sdělení, již dávno nepostávají k udržení pozornosti čtenářů. Knihy na historická témata v tomto trendu samozřejmě netvoří žádnou výjimku – především díla určená širší čtenářské veřejnosti bývají doplňována rozličným obrazovým materiálem. Přestože také autoři odborných prací o dějinách volí jako jednu z cest k ilustraci svých textů reprodukci historického obrazového materiálu, nebývá běžným zvykem, aby se vědecká díla orientovala na tento typ materiálu přednostně. Předkládaná publikace představuje výjimku z odborné produkce již tím, že publikovaný fotografický materiál nemá být jen jakýmsi oživením textové části, nýbrž tvoří hlavní cíl celého díla. Reprodukce historických fotografií přesto není samoúčelná, je naopak plnohodnotnou součástí širšího sdělení, které směřuje k seznámení čtenáře s činností Edvarda Beneše v exilu za druhé světové války. K lepší orientaci navíc zájemcům poslouží odkazy na konkrétní fotografie, opatřené poznámkami, stejně jako přehledné seznamy použitých pramenů, literatury a jmenný rejstřík.

Fotografie představují specifický druh historického pramene, který *vypovídá o potřebě pořádit je, zachytit, ustálit a uchovat vyobrazený míjející okamžik*, jak čtenáře v edičním úvodu seznamuje Jan Bílek. Jako taková je fotografie zdánlivě němým svědkem konkrétního momentu, střípkem neuchopitelné minulosti, pro jejíž pochopení potřebujeme znát kontext jejího vzniku. Předkládaná publikace představuje edici necelé stovky fotografií, které se zachovaly v části pozůstalosti druhého československého

prezidenta, jež je v péči Ústavu T. G. Masaryka. Za účelem jejich zpřístupnění, fixace a ochrany vybrali autoři pro širší veřejnost fotografie, na nichž byl Edvard Beneš zachycen v době od 22. října 1938 do 28. května 1945. Při listování obrazovou částí knihy se před našima očima ze státníka bez státu a velitele bez armády najednou stává *uznávaný vůdce a hlava státu – vítězného Československa*. Celkový obraz je tedy utvářen mozaikou ze snímků oficiálních událostí, setkání, rozhovorů, recepcí a vojenských přehlídek – každodenní život do něj vstupuje spíše zprostředkovaně.

Logicky tedy působí zaměřením úvodní studie, ve které Jan Kuklík a Jan Němeček čtenáři seznamují s dějinami Benešovy diplomatické mise – od prvotní nejistoty a otřesení z *prožitých mnichovské krize*, kterou reflektoval jako *příznak morální krize evropské demokracie*, až po vrchol jeho odhodlaného *boje za obnovu československé samostatnosti*. Hlavním tématem Benešova druhého exilu, které v různých obměnách postupuje celou studií, je jeho snaha o uznání – neplatnosti mnichovské dohody a své abdikace, kontinuity československého státu, exilové vlády, odvážného postoje československého lidu a jeho protifašistického boje. Kromě jiných obrazů, které reprezentovaly vůli k obnově Československa, jako byly československé exilové vojenské jednotky nebo Lidice, vystupuje do popředí Edvard Beneš jakožto symbol jednotící. Druhým tématem Benešovy exilové politiky se stala obnova Československa, se kterou byla spjata především otázka předmnichovských hranic, německé

menšiny a jejího poválečného osudu. Třetím tématem, jež se při četbě studie o Benešově diplomacii rýsuje neméně naléhavě, je jeho neustálé vyvažování – mezi Východem a Západem, mezi Londýnem a Moskvou, mezi domácím odbojem a exilovou politikou nebo mezi Čechy a Slováky.

Všechna tato témata se objevují v pasážích, v nichž se autoři zabývají Benešovým návratem do osvobozeného Československa: Beneš sem přichází jako uznávaný státník a představitel exilu, který garantuje společenský řád založený na vzájemném vyvažování ekonomických, sociálních a politických sil. Ve svých prvních projevech hovoří o obnovení národní jednoty skrze potrestání *Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů*, jež mělo být následováno obnovením pořádku a hospodářského výkonu. Jan Kuklík s Janem Němečkem vnímají Beneše především jako realistického politika, který se vyhýbal otevřenému konfliktu, přičemž raději ustupoval a dále jednal. Jak uvádějí v závěru, bývá Benešova politika *až příliš často kritizována z dnešních pozic. Poměrujeme její činy tím, co měl udělat a co neudělal. Poněkud zapomínáme na to, že zejména jemu můžeme vděčit za to, že samostatné Československo nezmizelo po 15. březnu [1939, pozn. aut.] z mapy Evropy*.

Pohled na exilovou politiku očima jejího hlavního představitele, který nám zprostředkovává předkládaná publikace, může být jistě velmi zajímavý. Nabízí jeden z možných příběhů českých dějin druhé světové války, který zachycuje proměny české státnosti a především její nesamozřejmost. Podnětným tématem k zamyšlení, k němuž fotografie Edvarda Beneše z období jeho druhého exilu přímo vybízejí, je obrovské úsilí vynaložené pro stát, který v této době de facto přestal existovat. Podobně kvalitní a propracované publikace nelze než přivítat. Neméně zajímavé by jistě byly fotografie z prezidentova soukromého života, které by mohly nabídnout neotřelý pohled do exilové každodennosti.

Jaromír Mrňka